

שמעתא עמיקתא

גליון תקס"ד | נשא | תשפ"ג | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובב"א

לגליון מורחב
יש לשלוח בקשה ל-
amikta@amikta.co.il

הלכות מצויות לשבועות

עם דיני עירוב תבשילין

ערב שבועות

אמירת תחנון

מרי"ח סיון אין אומרים תחנון. [רמ"א (סי' תצד סעי' ג)]. כי מיד בשני בסיון אמר להם משה לקדשם לתורה, ואח"כ מתחילים ג' ימי הגבלה. [מ"ב (סי' ט"ח)].

תענית בימים אלו

אין מתענים בימים אלו. [מ"ב (סי' ט"ח)]. ואין להתענות תענית חלום בשבועות. [ע"י בכה"ח (סי' תרד אות לח) שהביא מח' בזה והכריע דשב ואל תעשה עדיף ואין להתענות].

שמיטה עשבים בבה"כ ובבתים

יש נוהגים לטטוח עשבים בבית הכנסת ובבתים, זכר לשמחת מתן תורה. [רמ"א (שם סעי' ג)]. והערה"ש (אות ו) כתי' שבדורות שלפנינו ביטלו האילנות והעשבים מטעמים שידעו הגדולים שבדור. וע"י בסמוך].

העמיד אילנות בבה"כ ובבתים

יש נוהגים להעמיד אילנות בבה"כ ובבתים כדי שיזכרו שבעצרת נידונין על פירות האילן ויתפלו עליהם. [מ"א (שם ס"ק ח) הביא המ"ב (סי' ט)]. ור"א שאסור לעשות כן כי עכשיו הוא חוק העמית להעמיד אילנות בחג שלהם. [ח"י"א (כלל קלא אות יג) בשם הגר"א. והובא במ"ב (שם)]. וכן נקט האג"מ (יו"ד ח"ד סי' יא אות ה) ודחה דברי המהר"ש"ם (דעת תורה סי' תצד) שכת' דאין לחוש לזה. והערה"ש (אות ו) כתי' שבדורות שלפנינו ביטלו האילנות והעשבים מטעמים שידעו הגדולים שבדור. וכן נהגו החזו"א והגר"י"ק זצ"ל (ארחות רבנו ח"י"ב עמ' טז)]. וכל מקום ינהג כמנהג מקומו.

שמיטה ביו"ט (למקילים לע"ל)

אפשר לטטוח אפילו ביו"ט, אף אם אינם ראויים למאכל בהמה, שמחמת שחשב עליהן מבעוד יום אין בהם משום מוקצה, ובפרט אם הם עשבים המריחין. אכן אם חל שבועות ביום א' אין לטטוחן בשבת, כיון שכונתו לצורך יו"ט ואין שבת מכין ליו"ט, אלא ישטחם ביום טוב עצמו או בערב שבת. [מ"ב (סי' ט)].

זמן קידוש הלילה

זמן המתין מלקדש על היין עד הלילה כדי שיהיו ימי הספירה שבע שבועות תמימות. [ש"ל"ה (מש' שבועות עמוד התורה אות א), מ"א (רס"י תצד), פמ"ג (שם מ"ז ס"ק א), גר"ו (אות ב) וכה"ח (אות א)]. ור"א שבשעת הצורך שקשה להמתין עד צה"כ, אפשר לסמוך על המקילים לקדש אף לפני כן. [אור לציון (ח"ג פ"ח אות ד)].

זמן תפלת מעריב

יש אומרים שיש להמתין אף מלהתפלל ערבית עד הלילה. [ט"ז (רס"י תצד) ומ"ב (שם ס"ק א)]. וע"י בש"ל"ה (שם), בסדור היעב"ץ ובבנין שלמה (סי' לה)]. ור"א שבשעת הצורך שקשה להמתין עד צה"כ, אפשר לסמוך על המקילים להתפלל אף לפני כן. [אור לציון (ח"ג פ"ח אות ד)]. והכה"ח (אות א) כתי' להקל אם א"א לו לאחר התפלה].

נשים מקודש מבעוד יום

אע"פ שנשים פטורות מספירת העומר, מ"מ עליהן להמתין ע"פ מלקדש על היין עד צאת הכוכבים. [להורות נתן (ח"ו סי' לא), עיי"ש הטעם].

הדלקת נרות מבעוד יום

ניתן להדליק נרות יו"ט מבעוד יום ור"א להמתין עד הלילה (כשערב חג אינו חל בשבת). [הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש שבועות פ"ב אות ב) ובהגה (שם)].

תוספת יו"ט

יש לקבל תוספת יו"ט כשאר יו"ט. [סתמת הפוסקים. דלא כהבנין שלמה (סי' לה) הסובר שאין תוספת בשבועות, עיי"ש]. ואין מחסר מהתמימות בקבלה זו, כיון שעדיין נקרא אותו זמן יום המ"ט של הספירה, אלא שאסור אז לעשות מלאכה. [הגר"י"ק זצ"ל (חוט שני ח"ד עמ' שח)].

ליל שבועות

ללמוד תורה כל הלילה

נהגו רוב הלומדים להיות נעורים בליל שבועות ועוסקים בתורה. [זוהר (בראשית ח, א ויקרא צו, ב) הביא המ"א (רס"י תצד)].

אמירת התיקון

יש אומרים שבלילה יש לומר התיקון של ליל שבועות. [דרך החיים (דיני חג השבועות אות ב) ופמ"ג (א"א רס"י תצד)]. וכן נקט הכה"ח (שם אותיות ו-ז) ע"פ האר"י"ל. ור"א שאף מי שחשקה נפשו בלימוד תורה שבעל פה יש לו לומר תחילה התיקון (ובחורי ישיבה הלומדים בישיבה יעשו כהוראת רבותיהם). [אור לציון (ח"ג פ"ח אות יא)]. אולם ר"א שהלומדים בהבנה ובעומק, לימוד זה עדיף מאמירת התיקון. [הגר"צ פרנץ זצ"ל (מקראי קודש פסח ח"ג סי' לד)]. וע"י ברב פעלים (ח"א סוד שירים סי' ט) ובה"ח (סי' תצד אות ח) דנשים לא נוהגות לומר התיקון].

ברכה על השתיה במשך הלילה

הקובע ללמוד תורה וכדו' ומפעם לפעם שותה קפה וכדו', ומתחילה היה בדעתו לשתות עוד, כיוון מתחילה שהברכה תחול על כל מה שיביאו לו ופוסר בזה כל מה שישתה אח"כ אפי' אחרי זמן מרובה (כ"ז שלא השיח דעתו מלשתות או שינה מקומו). [הגר"ש"א זצ"ל (וזאת הברכה פ"ה עמ' 53)]. וע"י באול"צ (פ"ב אות יז) ובמנח"מ (ח"ה סי' קב)]. ומ"מ אם שתה כשיעור המחייב ברכה אחרונה (ברביעית בכדי שתיית רביעית) ומשער שישתה עוד רק כעבור חצי שעה ומעלה או אחר שיצמא, יש לו לברך ברכה אחרונה מיד על הכוס הראשונה, וכשישתה שוב יברך ברכה ראשונה. [ע"י בשו"ע (סי' קפד סעי' ה), במ"ב (שם) ובמנח"מ (שם)].

נטילת ידיים כשהגיע עמוד השחר

כשיאור היום (עלות השחר), יש ליטול ידיים להעביר רוח רעה השורה עליהם. [ולענין הברכה עיין הלחן]. [שו"ע (סי' ד סעי' ד)]. ומ"מ א"צ להפסיק הליטול ליטול ידיים מיד. [החזו"א (דעת נוטה מהגה 136) והגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש שבועות פ"ב אות ד)]. וכמו"כ מותר ללכת יותר מד' אמות, וא"צ לדקדק שלא לגעת בעינים וכדו'. [הגרשז"א זצ"ל (שם)].

ברכת נטילת ידיים

הנעור כל הלילה לא יברך על נט"י בבוקר, רק אחר שעשה צרכיו או הטיל מים ושפסף, שאז לכו"ע יתחייב לברך ויברך ענט"י ואשר יצר. [מ"ב (סי' ד ס"ק ל וסי' תצד ס"ק א)]. אמנם נגיעה במקומות המכוסים שבגופו בלבד לא מועילה. [הגרשז"א זצ"ל (אש"י ישראל פ"ב מהגה טז)].

ברכת הציצית

יש אומרים שאע"פ שהיה לבוש ציצית כל הלילה צריך לברך עליה בבוקר. [שו"ע (סי' ח סעי' טז)]. ויש חולקים. [מ"א (אות כא)]. ולמעשה לא יברך. ואם מתעטף בטלית גדול יכוון לפטרו בברכתו. [מ"ב (סי' ח ס"ק מב ס"י תצד ס"ק א)].

ברכת אלוין נשמה והמעביר שינה

ר"א שאין לברך ברכת אלקי נשמה והמעביר שינה אם היה ניעור כל הלילה. [נ"א (סי' מו אות יב)]. ויש מפקפקים בזה. [פמ"ג (שם א"א ס"ק ב)]. ולמעשה לא יברך, אבל ישתדל לשמוע שתי ברכות אלו מאחר ויכוין לצאת. [מ"ב (סי' מו ס"ק כד וסי' תצד ס"ק א)]. ואם ישן בלילה (אפי' בארעי) ששים נשמי' (חצי שעה) לכו"ע יש לו לברך אותם. [מ"ב (שם)]. ובשע"ת (שם) כתי' שיש להביא את עצמו ללדי שינה כל שהוא. ובא"ר (סי' ד אות ח) מביאר דאף ללא שינת קבע יש משום הפקדת פקדונו ביד הקב"ה. וע"י בבחי"ל (על סעי' טז ד"ה דוד) שהביא מח' כמה הוא שיתין נישמי' (ג' שעות, חצי שעה או מעט יותר מג' מינוט). ולמעשה ע"י בקצה"ש (סי' ב אות י) שנקט שהוא חצי שעה. וכן דעת הגר"ח"ק זצ"ל (דעת נוטה עמ' קכד)].

ברכות התורה

ר"א שאף אם לומד בלילה, הלילה הולך אחר היום שעבר וא"צ לחזור ולברך כל זמן שלא ישן. [מ"א (סי' מו ס"ק ב) בדעת השו"ע (סי' מו סעי' ב)]. ור"א שצריך לברך ברכה"ת אף אם לא ישן. [מ"א (רס"י תצד ד"ה ועיין, וסי' מו ס"ק ב)]. ולמעשה ישמע מאחר שישן בלילה, ואם אין אחר לא יברך דספק ברכות להקל. [מ"ב (סי' מו ס"ק ח)]. ומביאר דאם ליכא אחר אינו מברך, דלא כהמהר"ם שיק (אור"ח סס"י א) שנקט שבכה"כ יברך לעצמו. אולם מציעו סוברים כדבריו, ע"י ערוה"ש (סי' מו אות כג), כה"ח (אות כז) ואורחות רבינו (שם) בשם החזו"א]. ומנהג בני ספרד לברכס בעצמם.

זמן ברכת התורה (לדעת שצריך לרך)

יש להקפיד לצאת ידי"ח הברכות אחר עמוד השחר. [נדלעת הגר"ש"ק זצ"ל (האלף לך שלמה סי' לג) והכה"ח (אות כט) אם יברך לפני כן לא ידי"ח. וע"י בבצל החכמה (ח"ה סי' קסח) שכת' שבדיעבד אם טעה ויברך, לא לחזור ויברך, אבל טוב שישמע ברכה"ת מאחר או שכוון לפטור עצמו בברכת אהבה רבה וילמד על אתר].

לכוון בברכת התורה בערב שבועות שתפטור רק עד סוף הלילה

אם מכוון להדיא בשעת ברכות התורה בערב שבועות להגביל חלות ברכתו עד למחרת, יש אומרים שמועיל ויוצא ידי ספק. [מ"א (סי' תרלט ס"ק יז)]. וע"י באורחות רבינו (ח"א עמ' מז) בשם הגר"י"ק זצ"ל דמהני להגביל חלות הברכה עד שהולך לישון. וכן הוא בלוח אר"י לגר"מ"ט (הושענא רבה) בשם האד"ר"ת]. ויש חולקים. [ח"י"א (נשי"א כלל ט אות ג) והגר"ש"א זצ"ל (שבות יצחק ח"ח עמ' רטג)]. ולמעשה אם אין אחר שיוציאו ידי"ח אם הגביל ברכתו במפורש, יכול לסמוך לברך בעצמו. [מנח"ש (ח"א סי' יח אות ח-ט)]. ומשנה הלכות (ח"ו סי' יד)]. וע"י בשמעתא עמיקתא גליון ס'].

ישן שינת קבע ביום שלפניו

אם ישן שינת קבע (חצי שעה) ביום הקודם, ר"א שיכול לברך בבוקר. [רע"א המובא במ"ב (שם)]. וע"י בלוח אר"י לגר"מ"ט (הושענא רבה) בשם האד"ר"ת דשינת קבע היינו שיתין נישמי'. ועינין לעיל שהוא חצי שעה]. ויש חולקים. [חזו"א (מעשה איש עמי' ש ותשובות והנהגות ח"ה סי' ק)].

ישן שינת קבע בלילה

אם ישן שינת קבע על מיטתו בלילה, אם נמשכה שנתו חצי שעה, מברך בקומו ברכות התורה. ואף הישן בבגדיו אם נשכב על דעת לישון כמה שעות, יברך בקומו, אפילו ניעור קודם חצות הלילה. [הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש תפלה פ"ו אות א)]. וע"י במ"ב (סי' מו ס"ק ב) שהמתנמנם במיושב על אצילי דיו אפילו בלילה אינו חשיב שינת קבע. [ללמוד עד שיגיע מן שיוציאו ידי הובה] אם הגיע עמוד השחר א"צ להפסיק מלימודו עד שיגיע אחר שיוציאו, כיון שאין בידו לברך עתה משום הספק. [חזו"א (דינים והנהגות פ"א אות יב), מנח"ש (סי' יח אות ח) וקובץ תשובות (ח"א סי' ט ד"ה אולם צ"ל)]. אולם בא"א מבוטשאטש (סי' מז) אינו מיקל בזה אלא בפס' דרך תחנונים. ודעת הכה"ח (סי' תצד אות ב) להחמיר לגמרי. וכן הוא בשבט הלוי (ח"י סי' עז אות ב). וע"י בשמעתא עמיקתא גליון קפ"ד].

רוצה ללכת לישון קודם תפילת שחרית
מי שהיה ער בלילה ורצונו ללכת לישון אחר עלות השחר על מנת שיוכל להתפלל בכוונה, אף אם אין לו שומר רשאי ללכת לישון. שאם לא נתייר ללומדים ללכת לישון הרי רובם של המתפללים לא יתפללו כהוגן, וכיון שהוא צבור שצריך להתאסף שנית, אין לחוש לספק קטן שאולי יאחרו מחמת השינה. [שבט הלוי (ח"י סי' מט)]. ומ"מ אם אפשר עדיף שימנה שומר שיוזכרו להתפלל. [ולענין פרישות, ע"י במ"ב (סי' תצד ס"ק א) שכת' שכוון לזוהר ע"פ קבלה אם לא בליל טבילה. ואם לא קיים מצות פו"ר, ע"י בבחי"ל (סי' רמ על סעי' א ד"ה מליל) בשם הישועות יעקב, שיש מקום להקל בזה (ועיין לדבריו במ"ב סי' תצד ס"ק א)]. וע"י עוד במ"ב (סי' רמ ס"ק ז) שכת' דאלו שיעזר מתגבר עליהם, מצוה לקיים המצוה. וע"י בנב א"ח (שנה ב פ"ר וירא אות כג) שאף בליל יו"ט שני דשבו"ע יש להחמיר בזה. וכן נקט הכה"ח (אות ח). אולם המ"א (סי' רמ ס"ק ג), הערה"ש (אות ו) והמ"ב (סי' ק) כתי' להקפיד בליל ראשון בלבד].

דיני התפילות

סדר התפלה

סדר התפלה של שבועות כמו ביו"ט של פסח, אלא שאומרים: את יום חג השבועות הזה זמן מתן תורתנו. וביום גומרים ההלל. [שו"ע (סי' תצד סעי' א)]. ור"א שיר היחוד ושיר הכבוד בהשכמה. [לוח אר"י לגר"מ"ט].

מגילת רות

קוראים מגילת רות. [רמ"א (סי' תצ סעי' ט)]. ובחזו"ל נוהגים לקרותה ביו"ט שני. [ע"י בפמ"ג (שם) א"א סס"ח ס"ק ו סי' תצד מ"ז ס"ק א)]. ובני ספרד אינם נוהגים לקרותה. [נתיבי ע"י (סי' תצ אות ט)].

ברכה על המגילה

יש נהגו שלא לברך על קריאת המגילה. [רמ"א (סי' תצ סעי' ט)]. ויש נוהגים לברך על המגילה ככתובה בקלף כדון. [עיי' במ"ב (שם ס"ק ט)]. וי"א שאף שהנהגים לברך על הקריאה מ"מ אין מברכים עליו ברכת שהחיינו. [תשובות מהנהגות ח"א סי' (שכג) בשם ספר פאר עץ חיים]. ויש אומרים שמברכים עליה שהחיינו אם המגילה כתובה כדון (וכן הוא בשאר מגילות חוץ מאיכה). [הגר"א (משנה רב אות קעה). וכן נהגו אצל החזו"א, עיי' באחרות רבנו (ח"ב אות ק"ב)].

קריאת התורה

מוציאים שני ספרים, וקורין בראשון חמשה קרואים, מבחדש השלישי עד סוף הסדר. [שו"ע (סי' תצד סעי' א)]. וקורים הדברות בטעם העליון. [מ"ב (סי' ק)]. ויש נוהגים לעמוד בשעת אמירת יי הדברות. ודעת הגר"שז"א: צ"ל (הליכיש תפלה מ"ב הגה' ו) והאג"מ (אורח ח"ד סי' כב) שאע"פ שיש סוברים שיש למנוע מנהג זה מ"מ מותר לנהוג כן. ומי שאינו נוהג לעמוד ונמצא במקום שנוהגים לעמוד אל ישנה ממנהג המקום].

אקדמות

המנהג לומר אקדמות, ויש לאומרים קודם שמתחיל הכהן לברך על התורה, וכן המנהג בכמה קהלות. [מ"ב (סי' ב)]. ועיי"ש שאכן יציב פתגם שאומרים ביום ב' בעת קריאת הפטרה התפטר באינו מקומות לאמר אחר פסוק ראשון של הפטרה. [ואם טעה הבהן וכבר בירך על התורה יאמרו האקדמות קודם קריאת הלוי (ואם גם בירך הלוי יאמרו לפני א' משאר העולים)]. [הגר"שז"א צ"ל (מבקש תורה גליון נב עמ' א)].

הקריאה ביו"ט שני (בחול'ה)

ביום השני קוראים בפ"ה הבכור עד סוף הסידרא. [שו"ע (סי' תצד סעי' ב)]. ואם חל בשבת כיוון שצריך שיעלו ז' קרואים, מתחילין עשר תעשר. [מ"ב (סי' ה)]. והמפטר קורא כמו אתמול ומפטר בחבוק מן וה' בהיכל קדשו עד למנצח בניגוניו. [שו"ע (שם)].

יזכור ואב הרהמים

מנהג בני אשכנז, להזכיר נשמות קרוביהם שהלכו לעולמם ולנדור צדקה לע"נ בשלשת הרגלים באמירת "יזכור". ובחול'ה עושין כן ביו"ט שני. [מ"ב (שם ס"ק יז)]. ועיי"ש שכת' שבכל מקום שקורין על הבכור מוזכרין נשמות, שיש בו מתנת ד' נודרים צדקה. [ואומרים אב הרחמים ביו"ט של שבועות. [מ"ב (שם)].

י-ה קלי וגואלי

באר"י (שואמרים יזכור) אין אומרים הפיוט י-ה קלי וגואלי בשבועות. ובחול'ה אומרים אותו ביו"ט ראשון (כי לא אומרים בו יזכור). [ליקוטי מהר"ח (ח"ג עמ' כה ומח)].

אמירת פרקים

יש נוהגים לומר "פרקים", וכשחל שבועות ביום שיש - שבת אין אומרים אותם, וכשחל שבועות במוצ"ש אומרים פרקים במנחה בשבת. [מ"ב (סי' יז)].

עירוב תבשילין

יו"ט שחל בערב שבת, אין אופין בו, אין מבשלין בו ואין מכינים בו כל מאכל לצורך שבת. ומ"מ מוצא על כל א' לערב דהיינו שמכין תבשיל (כזית) ופת (לדעת הרמ"א כביצה) ערב ביו"ט וסומך עליו שיהא בהכנה זו משום התבשיל הכתוב לצורכי שבת, ולא יזהר לשכח לאפות ולהכין כל מאכל ביו"ט לצורך השבת, ותבשיל זה שהוא סומך עליו נקרא עירוב תבשילין. [עיי' בשו"ע (סי' תקכו סעי' א-ג)]. ובדעי"ב אם הכין רק תבשיל סומך עליו. [שו"ע (סעי' ב)]. ונוהגים להכין ביצה. [ערוה"ש (אות ג) משום שהביצה אינה מתקלקלת. ועיי' במבית לוי (ח"א עמ' נב)].

תבשיל המועיל (אטריות, מלפפון המזין וכדו')

תבשיל זה מועיל דוקא אם מלפפין בו את הפת (אבל אטריות וכדו' לא מהני), ומועיל בין אם הוא מבושל, צלוי, או כבוש (כגון מלפפון חמוץ), אבל מלוח (כגון דג העריניג) לא מועיל, ובשעת הדחק שאין לו דבר אחר לערב עליו המיקל לערב במלוח אין מוחלים בידו, ומ"מ באופן זה לא יברך על העירוב. [שו"ע (סעי' ה), מ"ב (שעה"צ אותיות כד - כה) ומהר"ש (דעת תורה שם על סעי' ח)]. ועיי' בשמעתא עמיקתא גליון תקס"ג].

תבשיל שהתבשל בכיריים אינדוקציה

תבשיל מבושל בכיריים אינדוקציה או במיקרוגל כדו', אע"פ שלענ"ד דינים מסוימים אינו בכלל תבשיל [עיי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון תקנ"ז], מ"מ לענ"ד ע"ת כיון שיש כאן תבשיל שמלפפין בו הפת מערבין עליו. [עיי' בתהבזה מאתבא (ח"ב על סעי' תקכו ד"ה ועוד אגו) שהוכיח דלענ"ד ע"ת הדבר תלוי ב"שם בישולי" ולא בשם מלאכה. והארכונו בזה ב"ס"ד בשמעתא עמיקתא גליון תקס"ג. ועיי"ש בענין תבשיל שהתבשל בכלי שני ובענין בישול אחר אפיה או להפוך לענין ע"ת].

למשל תבשיל מיוחד לצורך העירוב

מצוה מן המובחר לעשות תבשיל מיוחד לשם עירוב, אבל אין זה מעלב. [בה"ל (ד"ה דעשים)].

עבור כמה ימים טובים

אם הניח העירוב על דעת לסמוך עליו כל זמן שהיה קיים (כגון מעושן שמתקיים ימים הרבה), לכתחלה לא יסמוך עליו ליו"ט אחר, אבל בדיעבד יכול לסמוך עליו. [שו"ע (שם סעי' ד)].

לערב סומך ליו"ט

י"א שמצותו להניחו דוקא ערב אותו יו"ט שבה להתיר לבשל בו ואפילו אם הניח ב' או ג' ימים מקודם לא מהני ולכתחלה צריך להחמיר כדעה זו ובדיעבד סומכין על המקלין. [שו"ע (שם סעי' ד)] ומ"ב (סי' מד)].

הלך לבית הכנסת וזכר שלא עירב עירוב תבשילין

בא להתפלל מנחה וזכר שלא עשה עירוב תבשילין, ואם יחזור לביתו יאחר זמן מנחה, יתפלל מנחה, ולענין העירוב יתן ביו"ט קמחו ותבשילו לאחרים שעירבו במתנה והם אופין ומבשלים ונותנים לו. [מ"ב (סי' ד)]. ועיי"ש בשו"ע (סעי' כ) שאם אין שם אחרים שעירבו מותר לאפות בצמצום פת א' ולבשל קדרה א' ולהדליק נר א'. וכמו כן אם יש לו פת ותבשיל בביתו, יכול לערב בעודו בבית הכנסת על סמך אותו הפת והתבשיל, אך לא יברך על עירוב זה. [הגר"שז"א צ"ל (מאור השבת ח"ב מכתב לב אד ת) והשג"ב הלוי (ח"ט סי' קכט אות ג)]. ועיי' במנחת יצחק (ח"י סי' לח)].

קיבל יום טוב וזכר שלא עירב עירוב תבשילין

אם קיבל עליו יו"ט באמירת ברכו שוב אין יכול לערב, אבל קבלת עצמו אף שקיבל בפירוש י"ל שאינה מועילה לענין זה, ויכול לערב אם עוד לא חשכה. ובשעת הדחק אף אחר ברכו על זמן שלא התפללו הצבור מעריב יוכל לערב אם לא חשכה עדיין. [מ"ב (סי' תקכו ס"ק ד)].

לערב בבין השמשות

לכתחלה יש לערב לפני השקיעה, ואם שכח יכול לערב אף בבין השמשות בברכה. [עיי' בה"ל (סי' רסא ד"ה עירובי חצרות) וכן נקט הדברי מליכאל (ח"א סי' ז)]. ועיי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון תקנ"ז].

נזכר ביום טוב ראשון של גלויות שלא עירב

אם נזכר ביום טוב ראשון של גלויות שלא עירב, יכול לערב בתנאי - אם היום קודש איננו צריך לערב, ואם היום חול, בעירוב זה יהא שרי לן לאפויי ולבשולי וכו'. ולמחר אין צריך לומר כלום. [שו"ע (סי' תקכו סעי' כב)]. ומכל מקום לא יברך. [עיי' מ"ב (שם ס"ק עד)].

נזכר ביום טוב ראשון של ראש השנה שלא עירב

אם נזכר ביום טוב ראשון של ראש השנה שלא עירב, אינו יכול לערב על ידי תנאי. [שו"ע (סי' תקכו סעי' כב)]. ומכל מקום יכול לסמוך על עירובו של גדול העיר כמבואר להלן.

כל צרכיו מוכנים קודם יום טוב

מצוה על כל אחד לערב. [שו"ע (סי' תקכו סעי' ז)]. ומ"מ אין זה מצוה ממש, וע"כ מי שהכין כל צרכיו בישולו קודם יום טוב וגם יש לו נר דלוק אינו מצווה לערב. נא"מ (אורח ח"ה סי' כ אות כז) והגש"מ צ"ל (ששי"כ פ"ב הגה' נה). ולפ"י אפטר דאין ענין להתחייב בע"ת כי אינו אלא מתיר בלבד, והרי לא צריכין בפוסקים שחייבים למנוע מלעבד צרכי שבת בערב יו"ט ע"מ להתחייב בע"ת. ועוד נפ"מ שי בזה דאם הוי מתיר י"ל דאין צ"ל משום מצוה בו ויהי' נהנה מבעלותו. וכ"ז דלא כהכ"ח (אות ק"ג) והמקד"ם וזמנים (ח"ז סי' קכב), עיי"ש. ועיי' בקובץ זכרון שפתי (סי' ח) בשם הגר"א וייס שליט"א. ועיי' עוד בשמעתא עמיקתא גליון תקי"ז שהארכו בזה].

יתכן שיהיה לו צורך לבשל ביו"ט לצורך שבת

אם יתכן שיהיה לו צורך לבשל ביו"ט לצורך שבת, אף שאינו בודאי, מערב בברכה. נ"כ משמע מהבה"ש (ע"מ ד"ה ומצוה על כל גדול). וכן נקטו הגר"שז"א צ"ל (אשרי האיש פ"ו אות ג) והגר"מ (חוט שני יו"ט פכ"א אות א). ועיי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון תקי"ז].

נאבד העירוב

אם אכל העירוב או שאבד קודם שבישל לצורך שבת שוב לא יבשל עליו, ואם שייר ממנו כזית סומך עליו לשבת. [שו"ע (סעי' ט)]. וכת' המ"ב דהיינו שנאבד התבשיל, אבל אם נאבד הפת לית לן בה].

לערב עבור אחרית

ניתן לערב עבור אחרים ע"י שמזכה להם מהעירוב ע"י אחר (שאינו מבני ביתו). [שו"ע (סעי' ז - ה)]. ומצוה על כל גדול העיר לערב על כל בני עירו, כדי שיסמוך עליו מי ששכח או נאנס או שהניח עירוב ואבד (והוא הדין עם הארץ שאינו יודע לערב. [שו"ע (שם)].

לפרט עבור מי מערב

המערב על אחרים א"צ לפרט אלא מניח בכלל על כל בני העיר, וכל מי שהוא בתחום העיר יוצא בו. [שו"ע (סעי' ח)]. ומי שהוא חוץ לתחום אינו יוצא בו, אפ"י הניח ע"ת ויכול לבא לכאן, אא"כ התנה עליו המניח בהדיא שאז מועיל אם עירב עירוב תחומין. [רמ"א ומ"ב (סי' טט)].

לסמוך על העירוב של גדול העיר

מי ששכח או נאנס ולא הניח עירוב תבשילין סומך על העירוב של גדול העיר הנמצא שם. [שו"ע (סי' תקכו סעי' ז)]. אלא שאם שכח שני ימים טובים ברצף נחשב פושע, ועל כן בפעם השניה אינו רשאי לסמוך על עירוב גדול העיר. [שם].

הובת שאר בני הבית בעירוב תבשילין

אשתו ובני ביתו של אדם, כיון שעירוב בעל הבית הם נטפלין לו ומותרין לבשל אף על פי שלא עירבו לעצמן כלל וגם הוא לא זיכה להם על ידי אחר. [שו"ע (סעי' ז), מ"ב (סי' נו) וכה"ח (אות ט)]. ואף אם לא נמצאים בביתם אלא בבית חולים, בבית החלמה וכדו', תוך התחום (או שעשו עירוב תחומים) יוצאים יד"ח בע"ת שבע"ה. [והדין כן אף אם אין בידם להגיע לעירוב מחמת חולי וכדו']. ומי יוצא מהמ"א (סי' יא) בשם מהר"ש"ל. ועיי' בשמעתא עמיקתא גליון ת"ל].

יצא הדין לתחום (נאלין ללכת לבתיא מחוץ לתחום וכדו')

אם הניח עירוב ונאלץ ביו"ט לצאת מחוץ לתחום מחמת אונס כגון לידה, יכול לסמוך על העירוב שהניח בביתו. [הגר"שז"א צ"ל (אשרי האיש פ"ו אות ז)]. ועיי' בשמעתא עמיקתא גליון ת"ל].

מכוחו שלא לצאת בעירוב של בעל הבית

לאחר שהניח בעל הבית עירוב, אין אחד מבני הבית יכול להניח עירוב ולברך עליו, ואפילו קודם שבע"ה"י הניח העירוב אם יאמר אחד מבני הבית או אשתו שרוצה להניח עירוב תבשילין לעצמו וגם בפירוש יאמר שאינו רוצה לצאת בעירובו של בע"ה"י שיעשה, הרי זה שלא כדון, ואפשר דהוי ברכה שאינה צריכה דדינא הוא שכל הסמוכים על שולחן בעה"ב נפטרים בעירובו. [מנח"ש (תני' סי' נח אות א)].

הובת האורחים המתארחים בבית הבעל הבית

אורח כגון בן נשוי המתארח אצל אביו, חמיו וכדומה, רוצנו לעשות מלאכות לצורך שבת. יש אומרים שנטפל לבעל הבית ואינו צריך לערב לעצמו, ויש אומרים שצריך לערב. [עיי' בזה בה"ל (ד"ה מל), במשנה הלכות (ח"ז סי' עד), במנח"י (ח"ז סי' לו וח"ט סי' נד) ועוד]. והמנהג כדעה הראשונה. [א"א מבוסטאטש (שם) ובעל האג"מ (קונטרס הל' עירוב תבשילין - באדנער עמ' לד)]. והרוצה לצאת מהספק עליו להשתתף בעירוב של בעל הבית על ידי שיגביהו ויזכר בעירוב קודם הנחתו, ובעל הבית יניח את העירוב ויברך עליו. [הגר"מ צ"ל (חוט שני יו"ט פכ"א סי' ח)]. ומ"מ אם אוכל אצל אחרים וחוזרים לביתם לערב לעצמם בברכה לכל הדעות. [משנה הלכות (ח"ז סי' עד)]. ועיי' מש"כ בזה בשמעתא עמיקתא גליון ת"ל].

לצורך הולקת נרות שבת

עירוב תבשילין מתיר גם הדלקת נרות שבת. ומכל מקום מי שאינו חושב לעשות כל מלאכת בישול וכדומה לצורך שבת, אלא שצריך להדליק נרות שבת ביום טוב, עירב עירוב תבשילין ללא ברכה. [כה"ח (סי' תקכו אות ק"ג) וששי"כ (פמ"ד אות יב)]. שכח או נאנס ולא עירב מערב סי' טוב, לא ידליק אלא נר אחד בלבד מנרות השבת. [שו"ע (סי' תקכו סעי' יט)]. ומ"ב (סי' ק"ה). ועיי' בה"ח (אות ק"ב) שאם מצטער לאור נר אחד בלבד, או במקום עונש שבת, יש לסמוך על המתירים ולהדליק נרות כמנהגו בכל שבת]. אלא שאם נמצא במקום שרב עירב עבור כל בני העיר מדליק כמנהגו. [כמבואר לעיל]. ויש לדעת שמו"ר להסיר בתוך כוסית וזכית המעבכ הנחת נר אחר. [כן דעת הגר"שז"א צ"ל (הגר"שז"א צ"ל, הובאו דבריהם באחרות שבת (פ"י אות ר)].

לצורך הכנת שאן בהם מלאכה (מיו"ט לשבת)

נחלקו הפוסקים האם מותר לעשות מיו"ט לשבת פעולה שאינה בכלל מלאכה, ללא עירוב תבשילין. [עיי' מ"ב סי' ש"ב (סי' יז) שהביא מח"י בזה (ושם מייירי לענין לקפל טליתו אף שאין דעתו ללבוש בו ביום)]. אולם עיי"ש (שעה"צ אות כג) לבני העת המסיות מיו"ט לשבת שסתם כהרע"א המיקל בזה. ומבואר שהעיקר כהמקילין. ועיי' עוד במ"ב סי' תרס"ז (סי' ז)]. ויש סוברים שאף ע"י עירוב תבשילין אין ניתרות פטולות אלו, אא"כ הם לצורך הסעודה כמבואר בסמוך. [עיי' במ"ב (סי' תרס"ז) (סי' ס) שכת' בבואר הרמ"א שיעירוב תבשילין מתיר רק תיקון הסעודה, אבל לא שאר תיקונים. וכ"ז הוא בגר"ז (תקן אות ג) אולם המ"ב בסי' ש"ב (סי' יז) נקט בפשיטות שהעירוב מועיל לא אף כה"ח. וכבר עמד בזה בבש"ט הלוי (ח"ג סי' סח)]. ולמעשה נראה שאם לא עירב יש להחמיר, אם לא בשעת הדחק. ואם עירב, יש להתיר הכנות אלו מיו"ט לשבת. [עיי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון תל"א].

להדיח כלים ביום טוב לצורך שבת

מי שעירב עירוב יו"ט, רשאי להדיח כלים מיום טוב לצורך שבת, שעירוב תבשילין מועיל אף לזה כי הוא בכלל צרכי הסעודה. [גר"ז (סי' תקן אות ג) וש"ט הלוי (ח"ד סי' נא אות ב)].

עירובי הצירות ותחומין

יו"ט שחל להיות בער"ש, אין מערבין לא עירובי חצרות ולא עירובי תחומין. [שו"ע (סי' תקכח סעי' ב)]. והדין כן אפילו אם הניח עירוב תבשילין. [רמ"א (שם)]. וביאר המ"א (סי' ב) ע"פ הר"ן כי עירוב תבשילין אינו מתיר אלא צרכי סעודה. וכן הביא המ"ב (שם)].

